

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

**Joannis Bonae, Eminentissimi S. R. E. Titulo S. Bernardi
Ad Thermas Cardinalis Presbyteri Opera Quotquot
hactenùs separatim edita fuerê Omnia**

Bona, Giovanni

Antverpiae, 1677

§. 10. De Ritu Ambrosiano.

urn:nbn:de:hbz:466:1-10805

Constituunt omittunt ad primam, & pro eo substituant Psalmum *Dominus regnavit*. Hoc excepto in Psalmorum distributione conveniunt omnino cum Romanis: Porro singula Officia à Lugdunensibus sic ordinantur.

2. Nocturnis præmittunt Orationem Dominicam solam, deinde dicunt Versum *Sancti Spiritus ad sit nobis gratia*, tum *Domine labia mea aperies*, *Deus in adiutorium*, *Gloria Patri*, & Invitatorium. Immediatè post Invitatorium dicuntur Psalmi, nam Hymnis carent omnia Officia excepto Completorio. In numero, & ritu lectionum non discrepant à Romanis. Post ultimum responsorium concinunt *Te Deum laudamus* cum Antiphona, & *Gloria Patri* ad instar Psalmi: sequitur Versus, quo dicto incipiunt Laudes, post sal. Laudum dicto Capitulo, & Versu sequitur Canticum, omisso Hymno, tum collecta diei, *Benedic Domino*, & finis. Prima, Tertia, Sexta, & Nona conveniunt cum Romanis, si Hymnos demas, & parva Responsoria post Capitulum. Id quoque notandum, quòd ante Horas Orationem Dominicam solam recitant, & post singulas legunt Psalmum *De profundis* cum collecta pro defunctis. Antiphonam de B. Virgine, quæ Romani terminant horas, hi non nisi post Nonam & Completorium concinunt. Vesperas incipiunt quemadmodum & alias horas, tum dictis Psalmis & Versu, Canticum Deiparæ modulantur. In quibusdam solemnitatibus Antiphonam Cantici septies repetunt, & Versibus ipsius Cantici intermiscunt. Dicunt postea Collectam more solito, & sic finiuntur Vesperæ. Completorio nullam præmittunt lectionem, sed dicta Oratione Dominicâ, dictisque Versibus: *Converte nos Deus*, & *Deus in adiutorium* eosdem Psalmos concinunt, quos Romani. Sequitur Hymnus, quem singulis feriis, & festis mutant: statim verò post Hymnum dicitur Versus, omisso Capitulo, tum Canticum Simeonis, postea preces, Oratio, & Benedictio: deinde Psalmus *De profundis*, ac tandem Antiphona conveniens de B. Virgine. Certis diebus ad Laudes & Vesperas, itemque ad reliquas horas preces habent, Litanias, & Processiones, ac peculiare quosdam ritus, quos brevitate gratia prætermitto. Ecclesia ista novitates nescit, & tam in cantu, quàm in ceremoniis, & aliis functionibus Ecclesiasticis antiquitatis tenacissima est, de qua re sic laudatur à D. Ber-

nardo: Inter Ecclesias Galliæ constat profectò Lugdunensem hæcenus præminuisse sicut dignitate sedis, sic honestis studiis, & laudabilibus institutis. Ubi enim æquè viguit disciplina censura, morum gravitas, maturitas consiliorum, auctoritatis pondus, antiquitatis insigne? Præsertim in Officiis Ecclesiasticis haud facile unquam repentinis visâ est novitibus acquiescere, nec se aliquando juvenili passâ est decolorari levitate Ecclesiæ plena judicii.

t Bernardus Epistola 174.

§. X.

De ritu Ambrosiano.

1. Mediolanensis Ecclesiæ ritus à D. Ambrosio ejus civitatis Archiepiscopo Ambrosiani dicuntur, non quod ipse institutor eorum fuerit, ut multorum opinio est, sed quia illos auctoritate suâ, & eximia sanctitate plurimum nobilitavit. Dicitur autem Ambrosiani coeperunt paulò post ejus decessum, ut observat doctissimus vir Joannes Vicecomes l. 2. de ritibus Missæ cap. 12. qui asserit eam Ecclesiam Missæ ordinem à S. Barnaba Apostolo, psallendi verò Regulam à S. Mirocleto Archiepiscopo accepisse. Psalterium dividunt Ambrosiani in duas partes, primam à Psalmo primo ad 109. *Dixit Dominus* nocturnis Vigiliis, secundam usque ad finem diurnis horis assignant. In hujus secundæ partis distributione sequuntur omnino Romanam Ecclesiam. At prima pars in duas Hebdomadas divisa decem continet decurias, ut vocant, singulisque noctibus una decuria persolvitur, hoc modo. Prima decuria psalmos sexdecim continet à primo usque ad 16. & psallitur feria secunda prioris Hebdomadæ. Secunda decuria incipit à Psalmo 17. *Diligam te Domine*: habetque Psalmos quatuordecim, & expletur feria tertia. Aliæ decuriæ Psalmis decem constant, exceptâ ultimâ, quæ octo Psalmorum est. Decuria itaque tertia pro feria quarta incipit à Psalmo 31. *Beati quorum*. Quarta pro feria quinta à Psalmo 41. *Quemadmodum desiderat*. Quinta pro feria sexta à Psalmo 51. *Quid gloriaris*. Sexta pro feria secunda alterius Hebdomadæ à Ps. 61. *Nonne Deo*. Septima pro feria tertia à Psal. 71. *Deus in judicium tuum*, & sic deinceps. Sabbatis, & Dominicis diebus, & in solemnitatibus Domini certis

Xxxxx 2

Can-

Canticis nocturnas preces persolvunt. In feriis autem, & quibuslibet aliis sanctorum festi-
tibus superscriptas decurias non mutant. Ab
hac tamen Regula excipiuntur sex feriæ ante
Nativitatem Domini, quas vocant de excep-
tato, & sex item feriæ majoris Hebdomadæ
in quibus psalmis utuntur peculiaribus. Porro
Psalterii versionem propriam habent similem
ei, quæ Romæ utuntur Canonici S. Petri in Va-
ticano.

2. Ad Nocturnos post *Pater & Ave* dicitur
Versus *Deus in adiutorium*: sequitur Hymnus
semper idem, *Eterne rerum conditor*, mox ad-
ditur Responsorium, deinde Canticum trium
puerorum cum Antiphona, & ter *Kyrie eleison*.
Postea cum Antiphonis dicuntur Cantica vel
Psalmi pro exigentia diei vel temporis: quibus
dictis leguntur tres lectiones cum suis benedi-
ctionibus ferè semper propriis. Diebus Domini-
cis lectiones sunt de Homilia in Evangelium,
in feriis de scriptura, in festis tertia est de
vita Sancti, vel de sermone festivitatis. Excipi-
untur ab hoc ordinario Nativitas Domini,
Epiphania, quibus diebus dicuntur tres No-
cturni, & novem Lectiones. Feria item sexta Pa-
rasceve leguntur sex Lectiones sed tres ultimæ
sunt integræ Passionis secundum Marcum,
secundum Lucam, secundum Joannem: Pas-
sio verò secundum Matthæum Missæ reservat-
ur. Post duas priores lectiones duo sequuntur
Responsoria: post ultimam dicitur *Te Deum
laudamus*, si tempus requiratur, vel nihil addi-
tur.

Laudes absolute inchoantur à Versu *Deus in
adiutorium*: sequitur Canticum Zachariæ, pro
quo in Dominicis Adventus, in Nativitate
Domini, Circumcisione, & Epiphania dicitur
Canticum Moysis *Audite cali* cum Anti-
phona, & ter *Kyrie eleison*. Tum in Domini-
cis, & sanctorum solemnitatibus dicitur quin-
quies, vel etiam septies repetita Antiphona ad
sanctam Crucem, additâ quadam Oratione se-
cretâ. Mox alterum Moysis *Cantemus Domino*
cum sua Antiphona, & ter *Kyrie eleison*, aliâ-
que Oratione secretâ. Deinceps Canticum
trium puerorum *Benedicite omnia opera* (illud
enim quod dicitur ad Nocturnos incipit *Bene-
dictus es Domine Deus Patrum nostrorum*) cuius
loco Sabbato dicitur Psal. 117. *Confitemini*, &
in aliis feriis Psal. 50. *Miserere* cum Antiphona,
& ter *Kyrie eleison*. Additur Oratio clarâ
voce, quæ finita sub uno *Gloria Patri* quatuor

Psalmi recitantur *Laudate Dominum de caelis*,
cum duobus sequentibus, & *Laudate Dominum
omnes gentes*. Finitis Psalmis dicitur Capitu-
lum, tum Antiphona cum tribus *Kyrie eleison*.
Dominus vobiscum, & Psalmus directus, qui si-
mul ab utroque choro cantatur. Postea Hym-
nus pro qualitate Officii diversus: & duode-
cies *Kyrie eleison* cum *Dominus vobiscum*: & di-
citur psallenda una in festis Sanctorum, in Do-
minicis duplex. Est autem psallenda Antipho-
na quædam repetita cum *Gloria Patri* additis
quibusdam Versibus, & ter *Kyrie eleison* cum
Oratione. In feriis loco psallendæ dicitur
quoddam Responsorium, quod vocatur in bap-
tisterio. Quibus absolutis finiuntur Laudes,
nisi faciendâ sit aliqua commemoratio, quæ
fieri solet per psallendam illius diei vel officii,
de quo fit commemoratio. Quotidie autem,
quando Officium non est solemne, fit com-
memoratio de B. Virgine, de S. Ambrosio, &
de Patrono Ecclesiæ.

Ad Primam post *Pater*, & *Ave*, & *Deus
in adiutorium* dicitur Hymnus *Jam lucis orto si-
dere*: Tum Psalmi *Deus in nomine tuo*, *Beati*,
& *Retribue* sine Antiphona: quibus finitis di-
citur *Alleluja*, & in Quadragesima *Laus tibi
Domine, Rex æternæ gloriæ*. Sequitur epistolella,
ut vocant, cum Responsorio brevi, cui
statim quotidie subditur Symbolum Athanasii:
postea Capitulum cum precibus, quæ tamen
omittuntur in quibusdam solemnitatibus. Ad-
duntur tres Orationes eadem semper. Tum le-
gitur Martyrologium, post quod dicitur Versus
Exultabunt sancti in gloria cum oratiuncula, &
sic finitur Prima.

Tertia, Sexta, & Nona iisdem Hymnis
& Psalmis explentur, quibus utitur Ro-
mana Ecclesia. Psalmi tamen dicuntur sine
Antiphona, in quorum sine dicto *Alleluja*,
vel *Laus tibi Domine* sequitur epistolella cum
Responsorio brevi, tum preces, si dicendæ
sint, postea Oratio, & sic terminantur Ho-
ræ. In solemnitatibus, & Dominicis diebus
cantatur Hymn. ad Tertiam, qui incipit: *Jam
surgit hora tertia*.

Vesperæ post *Pater & Ave* incipiunt absolute
à Salutatione *Dominus vobiscum*, deinde cantatur
Lucernarium, id est Responsorium quoddam
ter repetitum diversum secundum Officii di-
versitatem. Dicitur iterum *Dominus vobis-
cum*, postea Antiphona, mox tertio *Domini-
nus vobiscum*, tum Hymnus conveniens. Post
Hym-

Hymnum quartò *Dominus vobiscum*, & Respon-
sorium, quo finito adhuc repetitur *Dominus vo-
biscum*. Sequuntur quinque Psalmi cum suis
Antiphonis idem videficer, quibus utitur Ro-
mana Ecclesia. Verùm in solemnitatibus Do-
mini sub una Antiphona, & uno *Gloria Patri*
unus Psalmus dicitur diversus pro diversitate
Officii, cui semper adjungi solent Psalmi *Ecce
nunc benedicite Dominum*, & *Laudate dominum
omnes gentes*. In festis sanctorum post primam
Orationem dicitur alter Psalmus diversus pro
varietate Officii, seu festivitatis. Absolutis
Psalmis cum Antiphonis dicitur ter *Kyrie elei-
son*, *Dominus vobiscum*, & Oratio conveniens
Officio. Postea *Dominus vobiscum*, & *Magnifi-
cat* præmissâ Antiphonâ. Finito Cantico ite-
ratur primus ejusdem Versus, & repetitâ An-
tiphonâ dicitur *Kyrie eleison*, & alia Oratio.
Deinde psallenda, & alia, sicut in Laudibus
recitantur. In feriis Quadragesimæ non dicitur
Magnificat, sed duodecies *Kyrie eleison*. Ha-
bent Ambrosiani quasdam Vesperas de sanctis
Patronis, & Titularibus Ecclesiarum, quæ
dicuntur cum Vigiliis, in quibus post primam
Orationem dicitur primus Psalmus, tum le-
gitur una lectio de vita illius Sancti cum suo
Responsorio, & post aliam Orationem dicto
secundo Psalmo legitur alia lectio cum suo item
Responsorio. Denique dicto Cantico *Magnifi-
cat* cum psallendis cantantur Litanix cum qui-
busdam Orationibus.

Ad Completorium præmissis *Pater*, *Ave*,
Converte nos, & *Deus in adiutorium*, dicitur quo-
tidie Hymnus *Te lucis ante terminum*, exceptâ
Quadragesimâ, in qua dicitur Hymnus *Christe
qui lux es & dies*. Tum sine Antiphona dicuntur
Psalmi *Cum invocarem*, *In te Domine*, *Qui
habitat*: & sub uno *Gloria Patri*, *Ecce quàm bo-
num*, *Ecce nunc benedicite Dominum*, & *Laudate
Dominum omnes gentes*: quibus finitis dicitur
Alleluja, vel *Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ*.
Tum in Quadragesima Hymnus *Te lucis ante ter-
minum*, alio tempore statim subditur Episto-
lella cum suo Responsorio brevi, deinde Can-
ticum *Nunc dimittis* cum precibus, si dicendæ
sint; Additur Antiphona B. Virginis cum sua
Oratione. Tandem fit confessio communis, &
sic finitur Completorium.

S. XI.

De ritu Mozarabico.

1. **C**Um Hispania benè omnis Arabum in-
undatione tabesceret, Christiani inter
barbarorum pressuras degentes dicti sunt
Mozarabes, sive Mixtarabes, id est mixti
cum Arabibus, quare & officium eorum Mo-
zarabicum & Mixtum appellatum est. Hujus
ritus institutores fuerunt sancti viri Leander, &
Isidorus Hispalenses Episcopi, solius tamen Isi-
dori nomen retinuit, quem solum ejus aucto-
rem agnoscit Baronius ^u. Sic inscribi solet,
Officium Gothicum, sive Mixtum secundam
Regulam B. Isidori. Ex decreto quarti Toleta-
ni Concilii omnes Hispaniarum Ecclesie hoc
olim utebantur, sed regnante Alphonso VI.
mutatum fuisse dicitur jussu Gregorii VII. Ro-
mani Pontificis, cujus ob hanc causam cum
Regibus Hispaniarum contentiones narrat Ba-
ronius ^x. Extant de hac re ejusdem Gregorii,
Epistolæ Alphonso, & Sanctio Regibus, & E-
piscopis Hispaniarum à paribus scriptæ Indi-
citione duodecima anno scilicet 1074. Tametsi
officium istud à viris sanctis, & orthodoxis
compositum fuisset, Hispaniâ tamen ab infide-
libus devastatâ multi errores in illud irrepse-
rant, ut ex Albino Flacco constat lib. 1. ad-
versus Elipantum Episcopum Toletanum, qui
ex iisdem Officiis depravatis multa assumit te-
stimonia ad suam hæresim astruendam. Nunc
tam Missale quam Breviarium hujus ritus cor-
recta sunt, & juxta sensum Catholicum emen-
data jussu Francisci Ximenez Archiepiscopi
Toletani, qui explosis Gothicis characteri-
bus, Latinis ea conscribi, ac typis mandari
curavit: tum Sacerdotes instituit, qui juxta
hunc ritum Deo laudes, & sacrificium offer-
rent. Adhuc viget hoc Officium, & servatur
Toleti in quinque Parœciis, & in sacello ejus-
dem Francisci Ximenez, itemque Salamanti-
cæ in sacello Doctoris Talabricensis, quod
est in claustrò majoris Ecclesie. Plura de hoc
ritu Etherius, & Beatus Scriptores antiqui,
& graves lib. 1. adversus præfatum Elipantum.
Discrepat ferè in omnibus ab usibus aliarum
Ecclesiarum.

XXXXX 3

2. Om-

^u Baron. an. 633. num. 70. x Idem. an. 1074.
^o 1080. y Greg. VII. libro 1. Epist. 64. & 83.